

Op bezoek in een groepswoning in Amsterdam Osdorp

Het leven dat oude mensen leiden

Hoe zijn de ideeën over kleinschalig wonen in de praktijk gebracht? Waar zouden nieuwe projecten hun voordeel mee kunnen doen? Wat zijn de knelpunten? DENKBEELD besloot eens een kijkje te gaan nemen in het land. In deze tweede aflevering: de Wolbrantskerkweg in Amsterdam.

door Loes den Hollander

Wanneer ik arriveer, is het ontbijt net achter de rug. Ik word uitgenodigd om aan de ontbijttafel plaats te nemen. 'Heeft het goed gesmaakt?' vraag ik aan de mevrouw die aan het hoofd van de tafel zit.

'Ik heb niets gehad.'

'Woont u hier naar uw zin?'

'Jij ken het lazarus krije!'

'Hebt u geen zin in mijn vragen?'

'Wat mot je nou, snotneus?'

'Ik probeer me u te praten.'

'Praat liever met je ouwe moer.'

Ik ben in een groepswoning aan de Wolbrantskerkweg in Amsterdam Osdorp beland.

Eigen meubels

Wolbrantskerkweg nummer 58A t/m 60G, vier woningen op de eerste tot en met de vierde etage van een flat in Amsterdam Osdorp. Een vierkante toren, op loopafstand van een winkelstraat. De woningen zijn ontworpen om er groepen mensen in te laten wonen, in dit geval mensen die lijden aan dementie.

De ruime woonkamer is ingericht met meubels die de bewoners uit hun oude huis hebben meegebracht. Alleen de grote eettafel met stoelen is aangeschaft door de organisatie, zo'n maat had niemand thuis. Ook de slaapkamers zijn door de bewoners zelf ingericht. Zorgorganisatie Antaris heeft alleen geld geïnvesteerd in noodzakelijke dingen als wasmachines, keukenapparatuur en stoffering van de woonkamers. In de woonkamer ligt een prachtige parketvloer en het valt me direct op dat er ook een kleine tafel met computer staat. Dat is het bureau voor de verzorgenden. Een soort kantoorje midden in het werkerrein.

Elk huis staat als adres bij de gemeente ingeschreven, de bewoners hebben dus een eigen woonadres. Iedere bewoner heeft een huurcontract en een zorg-en-dienstverleningsovereenkomst met Antaris. De woningbouwvereniging wilde het leegstandsrisico niet lopen, daarom huurt Antaris de woningen en verhuurt ze door aan de bewoners. De meeste bewoners komen uit Amsterdam en een aantal van hen heeft een groot deel van hun leven in bovenhuizen gewoond. Maar

anderen waren gewend aan een tuintje en dat missen ze nu wel. De woningen hebben geen balkons, de bewoners kunnen alleen door de wijd open deuren van de zogenoemde Franse balkons de buitenlucht opsnuiven. Het ontbreken van balkons wordt als een gemis ervaren. Tussen twee flats blijkt een groot plat dak te zitten. Dat zou een mooie tuin kunnen zijn, vertelt een verzorgster me. Dat daar nu niemand aan heeft gedacht toen ze dit bouwden...

Lange voorgeschiedenis

Het heeft zeven jaar geduurd voordat deze vier woningen gerealiseerd waren. Bestuurder Cees van der Togt lanceerde het idee en besprak het in de organisatie. Daarna ging de manager psychogeriatric ermee aan de slag. Echt snel ging het niet. Het grote probleem was dat de woningbouwvereniging terugdeinsde voor de financiële risico's van dit project: er moest sociale woningbouw worden gerealiseerd op dure grond. Maar door de gedrevenheid van de mensen die bij het project waren betrokken, kwam het er toch van. Uiteindelijk lukte het geen enkele doemdenker om het uitgangspunt van dit project te negeren: groepswonen is per definitie beter dan institutioneel wonen.

Daarom staat het er nu. En het werkt. Ondanks het feit dat deze manier van zorg verlenen nieuw was voor de organisatie en men zelf de werkwijze moest uitvinden. Ondanks het feit dat iedereen zich ermee wil bemoeien. Het gaat allemaal niet zonder slag of stoot. De hulp van familieleden van de bewoners is bijvoorbeeld hard nodig. En die hulp moet regelmatig sterk worden gestimuleerd.

De koffie komt op tafel en we raken aan de praat. De mevrouw die mij heeft aangeraden om tegen mijn oude moer te praten, doet niets anders dan me van top tot teen geringschattend bekijken. De vrijwilligster die vandaag aanwezig is, legt uit dat ik op bezoek ben en dat ik iets ga schrijven over dit huis.

'O,' zegt de mevrouw. Het klinkt alsof ze het nut er niet van inziet.

Ik luister naar het gesprek dat de vrijwilligster met enkele bewoners voert. De mevrouw die tegenover me aan tafel zit >

wijst naar mijn ketting. Ze vindt hem mooi. Ze droeg vroeger ook veel kettingen, vertelt ze. Toen ze nog jong was. En knapper dan nu.

Je bent nog steeds knap,' zegt de mijnheer die naast me zit. Hij knikt er nadrukkelijk bij.

De mevrouw die weer naast hém zit is het daar niet mee eens. 'Nou zeg' sist ze een beetje, 'overdrijven is ook een kunst. Kijk toch vóór je!'

'Ik heb ze hier voor het uitzoeken,' grinnikt de man tegen mij.

Zelfs verpleeghuisartsen moet men soms nog overtuigen. Die vragen dan rustig: 'Waar zijn jullie mee bezig? Die mensen horen daar niet, die horen in een verpleeghuis'

Uitgangspunt: wonen

Het valt niet altijd mee om de handen op elkaar te krijgen voor het uitgangspunt *wonen*. Sommige huisartsen staan niet te springen om mee te werken en ook andere behandelaren zijn vaak niet gewend te participeren in een project als dit. Er ontstaat nogal eens strijd tussen de medewerkers en de behandelaren en die strijd heeft altijd te maken met dat uitgangspunt. Te vaak wordt een indicatie voor verblijf nog in verband gebracht met institutionele zorgverlening, merken medewerkers en management van de Wolbrantskerkweg geregeld. Er moet hard gewerkt worden aan het imago en het is nog steeds nodig om uit te leggen dat mensen met dementie gewoon in een van deze huizen kunnen wonen. Dat scheiden van wonen en zorg eigenlijk de gewoonste zaak van de wereld is, uiteraard wel op zo'n manier dat kennis over dementie en over de omgang met demente bewoners gegarandeerd kan worden. Zelfs verpleeghuisartsen moet men soms nog overtuigen. Die vragen dan rustig: 'Waar zijn jullie mee bezig? Die mensen horen daar niet, die horen in een verpleeghuis.'

Er wordt dus gewoond. Gegeten, geslapen, geleefd. Het leven dat oude mensen leiden. Leven met geestelijke en lichamelijke ongemakken, maar toch: gewoon leven. Iedere dag komt er zo vers mogelijk warm eten op tafel. De dagelijkse boodschappen worden door een verzorgster gedaan, als het mogelijk is samen met een bewoner. Als een verzorgster van een huisje boodschappen doet, let de omloopdienst op de groep. De grote voorraden worden via het internet bij de nabijgelegen supermarkt besteld en eens per vier à vijf weken aangevuld. Ieder huis heeft een eigen budget. De huishoudportemonnee

'Lekker eten, aardige mensen. Ik ben niet meer alleen. Maar het is wel jammer dat mijn moeder nooit eens langskomt'

wordt beheerd door het vaste kernteam.

In sommige woningen wordt in overleg met de bewoners een weekmenu opgesteld. Daardoor is het mogelijk voor meerdere dagen boodschappen te doen en in de gaten te houden dat er gevarieerd eten op tafel komt. In alle woningen wordt 's avonds warm gegeten. En in alle woningen helpen bewoners mee met huishoudelijke activiteiten. De een port de ander op. Maar als het niet lukt, is het ook goed. Diëten worden alleen op voorschrift aangeboden en eten malen is geen enkel probleem. De bewoners eten goed.

Iedere bewoner heeft een eigen zit/slaapkamer en sommige mensen verblijven daar het grootste deel van de dag. Ze hebben behoefte aan de rust van hun eigen plek, hun eigen spullen, hun eigen muziek of hun eigen stilte. Het kan allemaal. Huisdieren zijn ook mogelijk, mits het huisdier zich aangepast gedraagt. In de praktijk blijkt vaak dat mensen die een indicatie krijgen voor psychogeriatrische zorg al lang niet meer voor een huisdier kunnen zorgen, dus het aanbod is gering. In één van de vier huizen woont een poes, die met een bewoonster is meegekomen. Poes komt nooit in de woonkamer. Ze houdt niet van vreemden.

Verskillende zorgzwaarte

In principe kan iedereen met een indicatie voor langdurig verblijf in de Wolbrantskerkweg wonen, behalve als iemand een in bewaring stelling of een rechterlijke machtiging heeft en ook niet als er sprake is van ernstig agressief gedrag. Storend gedrag wordt lang getolereerd en zo goed mogelijk opgevangen. De vrijheid om je storend te gedragen houdt pas op als de vrijheid van de medebewoners in het geding komt.

De badkamers in de huizen zijn ruim, er kunnen gemakkelijk douchestoelen gebruikt worden. Bij de start van het project is erop gelet dat er in elk huis bewoners waren met een verschillende zorgzwaarte. Aanvankelijk ging het om één verpleegbehoefte, drie verzorgingsbehoefte en twee begeleidingsbehoefte bewoners per huis. Van de eerste 24 bewoners kwamen er acht uit een verpleeghuis, zij werden op initiatief van hun familie overgeplaatst. Voor de toekomst zal dit differentiatiebeleid zoveel mogelijk worden gehandhaafd.

Een bewoonster laat me haar kamer zien. Ze is zichtbaar trots en ik zeg dat ik me dat kan voorstellen. Ze heeft haar eigen ruimte gezellig en smaakvol ingericht. De grote boekenkast die tot de nok gevuld is met boeken, neemt een opvallende plaats in.

'Zo te zien leest u graag,' stel ik vast.

'Van lezen word je wijs, kind,' verzekert de vrouw me.

'Lezen maakt je wereld groter, je gaat het leven er beter door begrijpen.'

Ik ben het met haar eens en vertel haar dat ik vroeger thuis een 'leeskont' werd genoemd.

'Hoe is het mogelijk?' is haar verbaasde reactie. 'Ik óók!' Ze kijkt me aan alsof ze aarzelt of ze ook nog zal zeggen wat ze verder denkt. 'Er lopen er hier een paar rond die volgens mij nooit lezen,' fluistert ze.

Trainen en nog eens trainen

De huizen staan in Amsterdam Osdorp en dat betekent dat er veel allochtone medewerkers zijn. In het aanstellingsbeleid is als absolute voorwaarde opgenomen dat medewerkers de Nederlandse taal goed moeten beheersen: bewoners en personeel moeten elkaar kunnen begrijpen. Verder wordt er nagedacht over de mogelijke hiaten in de zorg als gevolg van de verschillende culturen en de verschillende levensgeschiedenissen. Momenteel werkt men aan de mogelijkheid om allochtone medewerkers informatie over de Nederlandse geschiedenis te geven.

In ieder huis is een vast kernteam werkzaam. Het opleidingsniveau is divers. Er werken SPW-ers, verzorgenden niveau 3 en VIG, zorgassistenten niveau 2 en een orthopedagoog. Het personeel wordt geworven op basis van kennis van groepsprocessen, van zorg en van dementie. Medewerkers die geen zorgdiploma hebben of niet bevoegd zijn medicijnen te verstrekken maar die voldoen aan de opgestelde competenties om dit te kunnen leren, krijgen een interne training.

Maar daar blijft het niet bij. Iedere medewerker moet deelnemen aan de visietraining, de kooktraining en de training 'werken in een kleinschalige woonvorm'. De trainingen, die door

De bewoners hebben een eigen huisarts, maar over het algemeen staan huisartsen niet bepaald te dringen om hun diensten aan te bieden

Antaris zijn ingekocht, worden met een bepaalde regelmaat herhaald; als het nodig is, krijgen medewerkers individuele begeleiding. Daarnaast hebben alle medewerkers een cursus gedaan om de richtlijnen van de HACCP onder de knie te krijgen. Zij worden geacht hier zelf goed over na te denken en ze in te passen in de woonvisie. Iedere maand is er een groot teamoverleg voor alle medewerkers en de leidinggevende; huisartsen en andere behandelaars kunnen hierbij aanwezig zijn.

Prachtige spullen

In een kleinschalige woonvorm is het belangrijk dat medewerkers in staat zijn zelfstandig te werken, dat ze inventief zijn en creatief, maar vooral dat ze het institutionele denken en han-

KOSTENINDICATIE GROEPSWONING

Kostenindicatie per bewoner per maand voor een groepswooning Wolbrantskerkweg		Kosten in euro's
I	Huurkosten	
1	Huur woning (kale huur)	€ 368,75
2	Servicekosten	€ 56,84
	Totaal huurkosten	€ 425,59
II	Levensonderhoud	
1	Voedingsmiddelen	€ 180,00
2	Wasmiddelen	€ 5,00
3	Overige huishoudelijke en schoonmaakartikelen	€ 5,00
4	Telefoon	€ 20,00
5	Abonnementen	€ 10,00
6	Reparaties en onderhoud woning	€ 10,00
7	Verzekeringen woning en inventaris	€ 10,00
8	Overige huishoudelijke kosten thuisituatie en onvoorzien	€ 15,00
9	Inrichtings- en vervangingskosten	€ 40,00
10	Water en electriciteit	€ 25,00
	Totaal levensonderhoud	€ 320,00
III	Persoonlijke uitgaven	
1	Genotmiddelen	€ 5,00
2	Persoonlijke verzorging	€ 25,00
3	Ontspanning en uitstapjes	€ 10,00
4	Zakgeld	€ 10,00
5	Eigen bijdrage t.b.v. zorg, medicijnen/huisapotheek	€ 27,50
6	Kleding en schoeisel	€ 35,00
	Totaal persoonlijke uitgaven	€ 112,50
	Totaal uitgaven per persoon per maand (I + II + III)	€ 858,09
IV	Inkomen per persoon per maand	
1	AOW-uitkering alleenstaande (netto) in een groepswooning	€ 834,78
2	Vakantiegeld per maand (netto)	€ 35,00
3	Individuele huursubsidie	PM
	Totaal inkomen per persoon per maand (IV)	€ 869,78

>

delen hebben afgezworen. Vaak moeten zij problemen die zich voordoen in hun eentje oplossen, hoewel er regelmatig ook vrijwilligers in de woningen aanwezig zijn. In de ochtend- en de avonddienst is er in elk huis één medewerker, 's nachts is er één verzorgende voor de vier woningen. Overdag is er ook nog één flexibele (omloop)dienst voor de woningen. Om ziekteverzuim en andere personele problemen te kunnen opvangen heeft men een vaste flexpool achter de hand. En er kan ook eventueel een beroep worden gedaan op de vier vaste vrijwilligers.

'Ik heb altijd in de mode gezeten. Ik heb Juliana nog gekleed. Leuk mens. Heel gewoon. Ik bel haar vaak'

'Je moet écht even met mevrouw K. mee, naar haar kamer kijken,' adviseert een vrijwilligster me. Mevrouw K. loopt al voor me uit. Ze opent met een weids gebaar de deur en let goed op mijn reactie.

'Zóóó,' roep ik. 'U hebt prachtige spullen.'

'Het is allemaal al oud, ik heb nog dingen die van mijn grootmoeder zijn geweest,' vertelt ze trots. 'Familiebezit. Na mij gaat het naar de kinderen van mijn zuster. Ik heb zelf geen kinderen. Ik heb ook nooit een man gehad. Jammer, hoor. Zo gaat dat soms. Je loopt niet tegen de goede aan.' Ze legt snel een tijdschrift recht, dat op de punt van de salontafel ligt. 'Ik heb het hier goed,' zegt ze. 'Lekker eten, aardige mensen. Ik ben niet meer alleen. Maar het is wel jammer dat mijn moeder nooit eens langskomt.'

Kostendekkend

Bij de aanloopkosten was het niet te vermijden dat Antaris ook een duit in het zakje deed. Maar het is de bedoeling dat er een reservebudget wordt opgebouwd uit de lopende exploitatie, waardoor iedere woning zichzelf in de toekomst financieel kan bedruipen (zie ook het kader op p.17).

De bewoners betalen per maand voor huur en levensonderhoud € 745,-. Daarnaast worden zij ook aangeslagen voor het betalen van onroerendgoedbelasting, net zoals in een gewone huurwoning. Afhankelijk van hun individuele inkomen kunnen de bewoners in aanmerking komen voor huursubsidie. De personele kosten worden vergoed op basis van de thuiszorgtarieven voor huishoudelijke hulp, ondersteunende begeleiding en verpleging.

Voor de eerste twee jaar van het project is een budgetafpraak gemaakt met het zorgkantoor voor het zogenoemde *full package-tarief*. Dit betekent een vergoeding van € 50.000 per jaar per cliënt. Met dit tarief is tot nu toe goed te werken.

Vijftien procent is nodig om de overheadkosten te dekken en verder kan er budget worden vrijgemaakt voor consultatie van een psycholoog, psychiater, sociaal-psychiatrisch verpleegkundige of andere specialist en voor extra taken van de huisartsen, zoals deelname aan overleg.

Nauwelijks achteruitgang

De rol van de huisarts is een tamelijk onderbelicht probleem in kleinschalige woonvormen. De bewoners hebben een eigen huisarts, maar over het algemeen staan huisartsen niet bepaald te dringen om hun diensten aan te bieden. Vanuit de organisatie zou men graag enkele vaste huisartsen aan het project verbonden willen hebben, die samen de 24 bewoners bedienen. Men denkt eraan hun voor elk consult een dubbel honorarium aan te bieden, maar daar moet de zorgverzekeraar dan wel aan willen meewerken. Een collega-huis waar mensen met een lichamelijke handicap wonen, is in onderhandeling met het zorgkantoor om het op deze manier te regelen. Het zou dus mogelijk moeten zijn. Een kleine groep van vaste huisartsen zou de communicatie met de verzorgenden en het management zeker kunnen verbeteren. Verpleeghuisartsen zouden dan door de huisartsen in consult geroepen kunnen worden voor problematiek waarin zij gespecialiseerd zijn. Dat zou een meerwaarde kunnen opleveren en naadloos aansluiten op de woonvisie die aan de Wolbrantskerkweg is verwezenlijkt. Tot nu toe zijn in veertien maanden tijd pas twee bewoners overleden. Het is natuurlijk nog niet te bewijzen dat mensen in een kleinschalige woonomgeving langer leven, maar er is wél geconstateerd dat de bewoners van de Wolbrantskerkweg nauwelijks achteruitgaan. Ze worden ziek en sterven. Zoals dat ook gaat als mensen in hun eigen huis wonen.

Er schuifelt een dame de woonkamer in. Om haar hals en armen zitten een heleboel kettingen en armbanden. Ze loopt een beetje doelloos rond en verzet enkele stoelen. 'Wat ziét ze eruit,' galmt een bewoonster die aan de grote eettafel zit. 'Woont die hier ook?' vraagt ze aan de vrouw naast haar.

'Gelukkig niet,' is het besliste antwoord.

De vrouw die haar afkeuring niet onder stoelen of banken heeft gestoken, wendt zich tot mij.

'Sommige mensen hebben totaal geen smaak,' zegt ze hoofdschuddend. 'Nou ja, als het ook je vák niet is... Ik heb altijd in de mode gezeten. Ik heb Juliana nog gekleed. Leuk mens. Heel gewoon. Ik bel haar vaak.'

Als ik afscheid neem en bedank voor de gastvrijheid, fluistert ze dat ik mijn haar weer eens moet verven. 'Grijze uit-groei bovenop,' zegt ze zachtjes.

Loes den Hollander is columniste en schrijfster.